

نومرو: ۳-۹۲

اداره خانه

ایستانبول، جفال اوغلنده

دائرة اجتهدده

“ Idjtihad ” Constantinople

دوردنجی سنه

اشعار

حریت فکریه یه خادم

نجشبه کونلری چیقار اجتماعی، ادبی مجموعه

مدیر مرخص : الرهای صفا

آیونه

سنه ۱۳۲۹

تورکیا ایچین ۵۴ غروش ۲۰ غروش

ممالک اجنبیه ایچین ۱۵ فرانق ۸ فرانق

نسخه سی ۵۰ یاره

۶ شباط ۱۳۲۹

ايتش وسبكمغزلق وياخود حماقت علتنه مبتلا اولميا نلرينه
تخصيص اولنمشدر. بويه اولانلره چوق كره « فرنك »
اسمى و يرلشدر .

برچوق كيمسه لر طرفدن بلا تخصيص استعمال
ايدلمكده اولان اجنبى ، فرنك ، اوروپا لى لغت و كلمه لرينى
بوراده تخصيص ايتكمده پك بيوك اهميت واردر . زيرا
يوقاريكى تعريف اوزره طوغمش ، بيومش و تحصيل
ايتش برفرنكدن ابي كوتو پك چوق شى بكمك ممك
اولدينى حاله ، تماميله اوروپا ليشه مدنى حاله كندى
اوروپا لى اولدم ظن ايدنلر ايله « لوانتن » تيمير اولسان
وخصوصا بوراده طوغوب بيومش اولنلر ك برچوغندن
هيچ ، اما هيچ برابى شى بكملمز .

بناءً عليه « اجنبى نظر نده توركلر » مقاله لر نده
توركلر حق نده كى مطالعه و فكر لر لى يازيله حق كيمسه لر ك
درجه اهميتلرينك قارئلرجه اكلا شلمه سى و بيلمه سى پك
الزم بر كيفيتدر . ايسته بولزومه مبنى بزده كلمه لر لى تخصيص
ايتكمه مجبور اولدق .

« اجنبى نظر نده توركلر » مقاله لر لى ، سرلوحه دن ده
اكلا شيله جنى اوزره ، هر نه اولور ايسه اولسون ، تورك
اولمان هر كسك ، هر شخصك ، تورك و توركلر حق نده كى
مطالعه لر لى ، فكر لر لى ، نظر لر لى ، غرض لر لى ، حسد لر لى ،
ياكلش ويا طوغرى محاكمه لر لى ، تنقيد لر لى ، اسناد لر لى
تقدير لر لى وحتى تقبيح لر لى وافر لر لى احتوا ايدم جكدرد .
بومقاله لر برچوق كتاب ، رساله و نطق لر دن آلنه جقدرد .
اوكتاب و رسائل محرر لر لى و ناطقه پرداز لى آرهمسند
پك مشهور لر لى و پارلاق لر لى بولنديكى كى نيم معلوم ، لوش
و قرانلق اولنلر لى دخى بولنه بيلير . يوزلرجه سنه لر اولى
توركلر حق نده بيان مطالعه ايدنلر ايله صوك زمانلر ده و بوكون
نشر افكار ايدنلر دخى بولنه جقدرد . والحاصل ماضيده
وحاله توركلر حق نده اجنبيلر طرفدن هر نه دينلمش
ويا زلمش ايسه كافه سى - اله تجديكى كى - همان يازيله حق
وقارئلر ك نظر مطالعه و محاكمه لر لى عرض اولنه جقدرد .

جماعت بشريه يى ده اداره ايدن قوتلر ، بويه ايكى
قسمدر و يكديكرينه وضع و تأثير اعتباريله معارضدر .
محافظه كارلق ، تجدد پرور لك بوندن ايلرى كلير ، بالطبع
تكامل حقيقى بوايكى جريانك برينه طوغرودن طوغرويه
تابع دكلدر . ايكيسنك آرهمسند تاثيرات متقابله نك رسم
ايتديكى برمنحنى اوزره كيدرد .

بناءً عليه امر تجدد ده مقصده وصول ايجون اك
كسديرمه يول خط مستقيم دكل ، بر (قوس) در . بونى
نظر اعتباره آللى !...

تربيه مسئله سى (ام المسائل) در . قادين مسئله سى ،
تحصيل ابتدائى مسئله سى ، سپور مسئله سى ، غايه مى مسئله سى
و جماعت منوره مزى ، بوكون كمال جديته مشغول ايدن
نيجه نيجه مسئله لر هپ تربيه مسئله سندن تولد ايتمشدر .
بومصاحبه مزانجق بر مقدمه در . كله جك سفر بومسائل
متفرقه حق نده يكان يكان قونه شه جغز .

رضا نوفي

اجنبى نظر نده توركلر

بوراده « اجنبى » دن مراد ، تورك اولميان ديمكدر .
اجنبى ، مطلقا اوروپا لى ديمك اولمدينى كى ، بالخاصه ،
اوروپاده ساكن اولدق لر لى حاله ده ها حالا اوروپا لى
اوله مامش بولنان روسلر ، روملر ، بولغارلر ، صربلر
ويونانليرده ديمك دكلدر . والحاصل اجنبى ، اصل
اوروپا ليلر دخى داخل اولدينى حاله بوتون يابانجيلر ديمكدر .
معافيه ، اشاغيكى واوونى تعقيب ايدم جك اولان
يازيلر ده « اوروپا لى » كلمه سى عن جدوعن اصل اوروپا لى ،
يعنى فرانسز ، انگليز ، المان ، شاملى اوستريالى ، شاملى
ايتاليانلر ايله بونلر ك آرهملر نه صيقشمش اولان اسوچ ،
توروج ، دانمارقه ، فلمنك ، بلچيكا واسويچره ليلر ،
وبونلر كده كندى مملكتلر نده وياخود ديكر صايديم
مملكتلر ك برنده طوغمش واورلر ده بيومش و تحصيل

بومقاله لرويازيلر واسطه سيله توركار كنديلري حقنده اجنيلرك وخصوصاً اوروپايلرك نه فكر و مطالعه ده بولندقلرينه آگاه و واقف اوله جقلردر . بو وقوف بزم ايچون پك مهم ، پك قيمتلي والزمدر ظن ايدرم . چونكه بزم توركار ، اجنيلر وخصوصاً اوروپايلر ايله يوزلرجه سنه لردن بري يوز يوزه كلمكده و آنلر بزمه وياخود بزم انلر ايله معامله ده بولتمقده اولديغمز حالده ، آنلرك حقمنزده كي فكر ، مطالعه و قناعتلري و بناء عليه تصورنيت و ضميرلري ، حقنده همان هيچ بروقوف و معلوما تمز يوقدر . حالبوكه آنلر ، خصوصاً بزم اطرافنزه طولاشان و بزمه سياسي معامله لري اولانلر بزم تركلر ايله نقدر مشغول اولشلر ، بزمي نقدر مطالعه و تتبع ايتشلر . بزم احوال ، طبائع و ميلانمزي وضعف و قوتمزي ، تعند و تسليتمزي اوكرنمكه نقدر چالشملر . و قسماً اكلامشدرده دها بو كونلرده دكل ، تا بزدن ايلك قاييتولا سيونلري ، عهددي قويا ر- دقلري ، وياخود قويا رمغه چالشدقلري زمانلرده اوكرنمشلر . بزم و احوال و اوصاف و تمايلاريمزي وحتي كوته بينلكمزي و بر دفعه آلدانديغمز بر مسئله نك عيني اولان ديكر بر مسئله اوزرنده قطعياً اثر ذكا و قياس قوتي كوستره مامك كي بعض پك كشي ف حماقتمزي وياخود لاقيدمزي دخي اوكرنمش اولدقلريني شو صوك زمانلرده بزمي دفعاتله اغفال ايتدكلريني ، آلدانددقلريني كوره رك آ كلا يورز . كرك آوروپايلرك و كرك آوروپايلق ادعاسنده بولنانلرك حقمنزده يازدقلرينه وديدكلرينه واقف اولمغه كنديمزه بر منفعت تأمين ايتك ممكن اوله جغه قناعت كتيرلمسه بيله - حالبوكه كيفيت بونك تماماً عكسيدر - او افكار و مطالعاتي اوكرنمك پك زياده موجب مراق برشي اولديغي انكار ايديله مز . انسانك كنددي حقنده ، سائر فكر و مطالعه سني اوكرنمكه و بيلمكه اولان مراق اكثر كيمسه لر ايله برابر طوغمش بر خصلتدر . بومراق وانديشه دن پك كيمسه لر آزاده قالير . جزئي عصيتي و بئلكي اولان بر كيمسه ، حقنده دينلان ويازيلان

شيلري اوكرنمكجه بر درلو راحت ايدمه مز ، او دينلان ويازيلان شيلر كنديني تحقير و تذليل يولنده اولديغي ادراك ايتسه بيله ينه اونلري اوكرنمكه چاليشير . ايشته بوجه تله ده « اجني نظرنده توركار » مقالاتي پك زياده داعي مراقدر .

بوندن بشقه بومقالات اوله صوغوق ، يك آهنگ و جان صقنيسي ويره جك يازيلردنده دكلدر . آره صره پك نشئه بخش ، عاداتا كولنج واكلنجه ليدر . چونكه فرنكلر چوق كره توركي پك وقور و اغيرباش و سس سز بر مخلوق بولمقده ايسه لرده اونك كنديسنه مخصوص بعض ظرافت ، نكره كولق و نشئه دارلغي اولديغي دخي انكار ايتمه زلر ، و صره سي كلكجه بو خواص و طبائعي كوسترر حكايه وروايتلريني تفصيلاً سرد و تحرير ايديورلر . توركار حقنده نيك و بد هر نه دنيلمش ويازمش ويا اسناد اولمش ايسه بوسر لوحه تحتنده جمع اولونه جقدر .

- اجني نظرنده توركار -

انكلمترده طبع و نشر اولتمقده بولنان رسائل موقوتة شرقيه دن The Afrieain Times and orient Review نام رساله يه شرق و شرقيلر حقنده مقاله لر يازان « چارلس روشر » نامنده ترك محبي برانكليز محرر ، كچن سنه استانبولي زيارتن صكره توركار حقنده شويه بر بند يازمشددي :

بر كيمسه حقنده ، اولديغي كي بيان مطالعه ايتك ، بلكه پك تهلكه سز برايش دكلسه ده ، هر حالده دائماً لك عفيف بر حر كتدر .

تجربه ذاتيه كوستريوركه ، بشقه لر ينك سر بستجه سردوبيان ايتدكلري ، مطالعات و افكار مطلقا طوغري و شايان اعتماد اولمديغي حالده ، انسانك كنددي مشهوداتي اوزرينه بني افكر ايتمه سي موجب قناعت اولمقده در . اكر آدم حقيقه فنا وياخود پك اني دينه ميه جك قاداراي ايسه ، حقنده احتياطله بيان مطالعه لك عاقلانه حر كت عدا ولنه بيلير فقط بونك دها اعلا سي بستيون سكوت ايتمكدر .

برآنده اشغال ایده رک ، شوباشلامق اوزره بولنان بر حرب
کبی خوف ومشکل بر محاربه نك ايجاباتندن اولان انواع
تهالك ومشاقدن شکایت ویاخود اجتناب شویله طورسون ،
اومراحم کونا کون ایچنه کندی کمال سرور وممنونیت
ایله آتمق خصوصنده بر لحظه بیله تردد ایتمز .

تمنی ایده لم که آنک معلومات ، ترتیبات واستحضارات
عسکریه سی ، اظهار ایده جکی فداکارلقه عین درجه
وسویه اولسون . فقط اوایله اولسه ایدی قومشولری
اونک علیه اعلان حربه جسارتیاب اولورلرمی ایدی ؟
مع مافیه شونی اعتراف ایده لم که ، تورک ، اردوسی اوروپاچه
قبول ایدلمش اساسلر اوزرینه اصلاح ، وخلقنی ايجابات
مدنییه ده یقین برحاله ایصال ایلمکه اولانجه صمیمیت
وجدیتله چالشمقده ایدی . حالبوکه ، بن تورکی ، احوال
وعاداتی جهتدن بر شرقی اولمقدن زیاده اوروپالی بولدیغ
کبی ؛ عین شهرده انکله یان یانه اسکان ایدن وبعیدیلری
کذا عین شهر سکنه سی اولان خرسیتیانلر ایله قیاسمه
تورک لک انلردن دها از اوروپالی ویاخود دها چوق آسیالی
اولدقلرینی کوستره جک واثبات ایده جک همیچ بر حال
وحرکتلری مشهودم اولدی . تورکارک تعریف وتوصیفی
خصوصنده بنم ایچون ک اول یایله بیله جک بر شی وار
ایسه اوده : لوندرده منتشر پل مل غازه ته « تورک حقنده
برایکی سوز » سرلوحه سی آلتنده برطاقم مقالات یازان
« چه دو میا توویچ » نامنده کی بر صربلینک تعریفی بوراده
تکرار ایتمکدن عبارتدر . صربی محرر دیورکه : —
« علی العاده بر تورک پک اعلا بر آدمدر . الله ایمان ایدر
واکا بر خرسیتیاندن زیاده توکل وصمیمیت ایله عبادت
ایدر ، و حیات خصوصیه سنده بیوک پیغمبرینک ستلرینه
تبعیته صوک درجه غیرت ایدر و بوحرکتی نتیجه سی اولمق
کرکدرکه اودائما عقیف وشایان اعتماد بر آدمدر .
اودائما متواضع ایسه ده وقوردر ؛ مغرور ایسه ده بیهوده
دکدر ؛ جسور ایسه ده اوکونجی دکدر ؛ بونکله برابر
معتدل ، تمیز و ناز کدر . تورک علی الا کثر فقیر فقط مکرم

لکن ادبی ، عقیف وبر چوق ایی خصلتله مالک ،
فقط — بلا استننا اولدیغی کبی — بعض قصور ونقایصله
مألوف بولور ایسه ک خصلتلندن سخا ایله بحث ونقایص
وقبایحی اوزرینه نظردقتی صورت دوستانه ده جلب ایتمک
خصائص مردانکیدن اولسه کرکدر . فقط ، اگر مقصد
حق کوایانه بیان مطالعه ایسه ، هر حالده ، سو ظن ، افترا
وغرضدن اجتناب ایدلمیدر ؛ زیرا سائرلرینک قبایحی
تجری ایدنلر ، چوق کره کندیلری قیحدرلر .

بوملککته (یعنی انکلترده) تورک لک اخلاق
وآدابی حقنده غرضکارانه سویلنمش برطاقم الفاظ وکلمات
مردوده ایله خلق آره سنده تعمیمنه چالشمش بعض
مفتریات مستکریه غیای نسیانه آتدقدن صکره ، انلر
حقنده کندی محسوساتک سردو اتیاننه مساعدده ایدلمه سی
طلب ایدر ، وبونکله برابر ، اتخاذ ایتدیکم اصولک ،
اوزون تجربه وتبعلریله اکتساب اختصاص ایتمش بعض
کیسه لک مطالعاتنه مراجعتدن بی منع ایتماش اولدیغی
بیان ایدرم .

اول امرده شونی سویلیه میم که ، بوراده بن عثمانلی
تبعه سندن دکل آنجق بالذات تورک لردن بحث ایده جکم .
بوکونکی تورکار ، اصلاً آسیا اقوامندن قدرت
ومهارت عسکریه ایله متمایز بر قبیله نك احفادی اولوب ،
اجرا ایتدکلری فتوحات بش عصردن بری کندیلرینی
اوروپانک شرق جنوبی کوشه سنک صاحبی قلمشدر .
آنلرک منسوب اولدقلری قومک مظفریات عظیمه عسکریه سیله
افتخار ایتکده کی حقاری غیر قابل انکاردر . فی الحقیقه
حالا بتون ملت آره سنده بر روح جوال عسکری حکمفرما
اولدینی کورلمکده ایسه ده ، بو روح متعرض ومتجاوز
اولمقدن زیاده ، مدافعه ومحافظه موجودیت حسلری وقیدلری
ایله مقید ، و راحت وسکون میللری وارزولری ایله ممزوجدر .
مع مافیه ، کندی سربستیسی علیه نه واقع اوله جق بر مداخله
ویاخود وطن اوزرینه اجرا ایدیه جک بر تهدید ، تورکک
روحنده سونمش بر آتش کبی طوران حس وطنپروری بی

زیرا اوزم افندیز، صاحبزایدی. لکن شمدی، مظفرياتمزی آنی مملکتتمزک افندیکی موقعندن اسقاط ایتدیکندن، فی مابعد آنی دوست اولق اوزره قبوله پک زیاده خواهشگر و ازروکش بولمقده یز، زیرا او اساساً پکده «سهن» بر آدم دکلسده حقیقه پک ای بر آدمدره. دیورکه بنده بو کسکین نظری کنیش دماغلی مدققک افکار ومطالعاته تماماً اشتراک ایدرم. اونک تورکرک حقنده سوبلیدیکی اگ فنا شیء بطیلک واحقققدر. لکن شونی تخطر ایتمک لازمکلیکه، فرانسز مدققینی دخی انکلیزلر حقنده عین شیلری سوبلدکن ماعدا بوسه زلرک اوزرینه برده «پرفید» (فته وخائن) نقشی قوندیرلر ایدی. اکلاشیلورکه آتانت قوردیال بوشیلرک کافه سنی تبدیل ایتمشدر.

ناقلی : حسن سرمد

رباعیات خیام

بسم الله الرحمن الرحيم

1

آمد سحری ندا زمیخانه ما
کی رند خراباتی دیوانه ما
برخیزکه پرکنیم پیمانه زمی
زان پیش که پرکنند پیمانه ما.

بیر صباح میخانه مژدن بپرندا کلدی : بو ندا شویله ایدی.
ای بزم دیوانه مژاولان رند خراباتی، قالدق، که پیمانه مژ دولدورلمادن،
[یعنی فنا طاسمز طوبراقله دولدورولمادن] اول پیمانه مژ
شراب ایله ایمنی شراب محبت و عرفان ایله [دولدورالما .

2

ای آن که کزیده جهانی تومرا،
خوشر زدودیده و جانی تومرا،
ازجان صنای عزیز تر چیزی نیست :
صدبار عزیز تر زجانی تومرا.

ای بوتون بیرجهانک کزیده آفریده سی اولان، سن ایکی
کوزمندن و جامندن داها معززسین، ای مفکوره، ای صنم

و مهمان پرورد؛ سوک درجه وطن پرور اولوب، دین و وطنک
سلامت و شرفی اوغرنده آخلق و حیلقلق کی مزاحمه بلاشکایت
تحملة وفدای جانه حصر واماده در. «موسیو میاتویجک
بو تعریفی قید ایتدکن صکره اصل صاحب مقاله دیور:
تورکک اخلاق و طبعیتی حقنده بن کندی طرفندن اجرا
ایتدیکم تبعات نتایجی بوندن دهها موافق بر صورتده
تعریف ایدم. بناء علیه بشرک اخلاق و حرکاتی
اوزرینه بو قدر مهم و اصلاحکار برتأثیر اجرا ایدن دین
اسلامی، بعض دار بینلی و جاهل متعصب لردن یشقه کیم
تحقیر و تحفیفه جسارت ایده بیلیر؟ تورکرک حقنده بو قدر
حقیقت پرورانه و حق پرستانه مطالعه ده بولنان و اعطای ایتدیکی
بو معلوماته تورکرکی پک ای طانی دینی اکلاشیلان موسیو
میاتویج، دوستی تورکرک بعض ضعیف نقطه لرینی دخی
کوستیریور! - «بوانی، ناموسکار واللهدن قورقان
جسور آدم (تورک) آغیر، بطی و برجده قدر احمق
اولدیغندن الکتریقلی و طیارملی بکرمنجی عصرده کسکین
ذکالی صرب، و بلغارک تشکیلات فیه سنه و سریع
آتشلی طوپلرینه قارشو مقاومت ایده مژ.» دیور.

بعض کیمسه لر طرفندن تورک و تورکک ایله یکو وجود
عد ایدیلن تعصب دینی بختنه کانجه، بونک صرف
سفسطه دن عبارت اولدیغنی دیگر بعض یرلرده دهایازمش
ورد ایتمش ایدم. فقط آتیده سرد ایدیلن مطالعات بنم
شمدی به قدر یازمه بیایدکمدن دهها پک زیاده وزن و تأثیری
حاضر در. پل مل غارت محرری دیورکه: «تورکرک
تقریباً بش عصرلق بر مدت ظرفنده بالقان ملت لرینک
افندیسی، صاحبی ایدیلر. بو اوزون عصر لر ظرفنده
تورکرک بزم ملی کلیسا لریمزه و حیات بلدیمره مداخله
ایتمکدن قطعاً اجتناب ایتدیلر. تورکرک بزم کلیسا
(دین) مژه و مملکت لریمز داخلنده، حیات اجتماعیمزه
اعطای ایتدکری سر بستیدن، سر بستی سیاسیمز طوغدی.
لکن آنلرک سر بستی مذهب ره عایق و بزم کوی حیاتیمزه
عدم مداخله سنه رغماً بز آندن متنفر و مشتکی ایدک،